

WIADOMOŚCI Z OGRODÓW KÓRNIC KICH

NEWS from the KÓRNIK GARDENS

Nr. 3—4 LIPIEC — GRUDZIEŃ 1936 ♦ № 3—4 JULY — DECEMBER 1936

TREŚĆ: ♦♦♦♦ CONTENTS:

PARĘ DRZEW I KRZEWÓW W LIPCU KWITNĄCYCH, A. W.
(*SOME TREES AND SHRUBS FLOWERING IN JULY, by A. W.*)

DRZEWA I KRZEWY, KTÓRE KWITŁY W OGR. KÓRNIC KICH W SIERPNIU B. R., A. W.
(*TREES AND SHRUBS THAT FLOWERED IN AUGUST, by A. W.*)

O CZTERECH PIĘKNYCH I RZADKICH TOPOLACH, A. W.
(*FOUR RARE AND BEAUTIFUL POPLARS, by A. W.*)

KÓRNIK 1936

NAKŁADEM FUNDACJI ZAKŁADY KÓRNIC KIE — OGRODY KÓRNIC KIE

PUBLISHED QUARTERLY BY THE KÓRNIK GARDENS AND ARBORETUM, KÓRNIK, POLAND

A. WRÓBLEWSKI
Kórnik

Parę drzew i krzewów w lipcu kwitnących (Some Trees and Shrubs Flowering in July)

Surmia — *Catalpa*

Surmia należy do tych nielicznych rodzajów drzew obcych dla naszej flory ogrodowej, które w Polsce okazały się zupełnie wytrzymałymi na mrozy. Posiadają one obok tej cennej i niezmiernie ważnej właściwości i inne jeszcze zalety, jak szybkość wzrostu, małe wymagania glebowe, a przede wszystkim niezwykle piękno w bardzo dużych, ciemnozielonych liściach oraz obfitych, niebywale efektownych i mile pachnących kwiatach, rozwijających się w połowie lipca, kiedy już prawie żadne drzewa nie kwitną. Zasluguje też surmia na większe niż ma dotąd rozpoznaczenie w parkach i ogrodach, a przede wszystkim w plantacjach miejskich, jako drzewo alejowe dla ulic z szerokimi chodnikami lub placów i skwerów, gdzie znajdzie dostateczną ilość potrzebnego jej słońca.

Surmia należy do rodziny *bignoniowatych*, *Bignoniaceae*. Jest drzewem średniej wielkości, latozielonym, o pędach grubych i silnych, z dużym wewnątrz rdzeniem. Liście posiada duże, naprzeciwległe lub po trzy w okółku, sercowate, u niektórych gatunków z małymi boczniemi 2—4 klapami, na długich ogonkach. Kwiaty białe lub kremowo żółte, nieregularne, o kielichu dwuwargowym, a koronie dzwonkowa-

tej 5-cio klapowej, z czego dolna znacznie dłuższa, zebrane w bukietowe duże kwiatostany, wyrastające na szczytach tegorocznych pędów. Zapach posiadają bardzo subtelny i miły, szczególnie *C. japonica*. Owoce w postaci długich, dwułuskowych strąków, zawierających liczne, płaskie, na końcach strzępiaste nasiona. W Kórniku nasiona doskonale się wykształcają, dojrzewają i kielkują.

Rodzaj ten obejmuje około 10-ciu gatunków, występujących w Ameryce Północnej i Azji Wschodniej. Około 5-ciu gatunków i parę ich odmian jest znanych w hodowli ogrodowej. W Ogrodach Kórnickich posiadamy 6 gatunków, 4 odmiany i 1 mieszańca, razem 11 form.

Według Rehdera i innych dendrologów, dzieli się surmie podług barwy i kwiatów, oraz kształtów liści. Pod względem barwy znamy surmie żółte, białe i blado różowe. Liście posiadają jajowato sercowate o końcu bardziej lub mniej wydłużonym albo też u niektórych z małymi klapami po jednej lub dwie, po obu bokach.

Kwiaty barwy żółtej a raczej kremowo żółtej, posiada jedynie surmia jajowa i jej mieszańce.

Młode 6-letnie drzewko *Catalpa japonica*.

Fot. A. Wróblewski, 8 VII. 1936

Surmia jajowa, — *Catalpa ovata* Don., pochodzi z Chin, skąd od dawna została wprowadzoną do hodowli w Japoni a stamtąd w 1849 roku do

Europy. Tworzy ona niewielkie drzewa o regularnych, szeroko owalnych koronach, dorastających do 20 m wysokości. Pędy posiada gładkie lub nieco przy

rozwoju owłosione. Liście duże, jajowato sercowate, do 20 cm długie, często z 5-ciu małymi klapami, na długich ogonkach. Kwiaty w dużych i licznych kwiatostanach, kremowo żółte z licznymi, różnej wielkości, purpurowymi i pomarańczowymi plamkami wewnątrz korony. Kwitnąć zaczyna już na 3-letnich siewkach i kwitnie corocznie bardzo obficie w początkach lipca. Kwitnienie trwa 15—20 dni. Posiada ona odmianę *C. ovata* var. *purpurea* Bean. o liściach i pędach przy ich rozwoju wiosennym barwy ciemno purpurowej, która, w miarę starzenia się liści, zielenieje.

Kwiaty barwy zasadniczo białej, posiadają poniżej wyszczególnione gatunki:

Surmia sercowata — *Catalpa speciosa* Warder, syn. *C. cordifolia* Jaime, pochodzi z Ameryki północnej, ze stanów zachodnich, skąd została sprowadzoną do Europy w 1800 roku. Wyrasta w drzewa do 30 m wysokie, o koronach szeroko piramidalnych. Liście posiada sercowate, bez bocznych klap, do 30 cm długie, spodem nieco owłosione, a szczególnie na nerwach i przy nerwach. Kwiaty posiada największe ze wszystkich gatunków, 4—6 cm średnicy, zebrane w duże kwiatostany, białe z licznymi plamkami purpurowymi i pomarańczowymi wewnątrz korony. Jest to najbardziej wytrzymały gatunek i mało wybredny na jakość gleby. Kwitnie w tej samej porze co i poprzedni.

Surmia pospolita — *Catalpa bignonioides* Walt., syn. *C. syringaeifolia* Sims., pochodzi także z Ameryki Północnej, ze stanów wschodnich, skąd już przed przeszło 200-tu laty została do Europy sprowadzona. Wyrasta w ładne drzewa do 20 m wysokie, o liściach bardzo podobnych do poprzedniej, lecz nieco krótszych i bardziej spodem owłosionych. Kwiaty takie same, ale mniejsze, bo tylko 4—5 cm średnicy. Wartości zdobnicze posiada równorzędne z surmią sercowatą. W hodowli ogrodowej wyhodowano z niej cztery odmiany, a mianowicie: *C. bignonio-*

ides var. *aurea* Lav., o liściach jasno żółtych, bardzo ładnych, nie spalanych przez słońce, jak to często u żółtolistnych roślin bywa; *C. bignonioides* var. *Koehnei* Dode, o liściach żółto obrzeżonych; *C. bignonioides* var. *pulverulenta* Hort., o liściach białopstrych i *C. bign.* var. *nana* Bur. o wzroście karłowym, zwartym. Jest to ładna odmiana, szczególnie jako szczepiona na wysokim pnieniu, tworzy wtedy małe, zwarte kuliste korony.

Surmia japońska — *Catalpa japonica* Dode, należy do tej samej grupy białokwiatowych, co i dwie poprzednie. Pochodzi z Japonii, a niektórzy dendrolodzy, jak np. Rehder, uważają ją za mieszańca *C. bignonioides* × *C. ovata*. Posiada ona wprowadzić wiele cech wspólnych, a szczególnie w barwie i kształcie kwiatów, z *C. bignonioides*, ale natomiast bardzo mało z *C. ovata*, do której jedynie liście przez występowanie małych klap, są nieco podobne. *Surmia japońska* odznacza się bardzo obfitym kwitnieniem i delikatnym, miłym zapachem kwiatów. Osobiście uważam ją za najlepiej kwitnącą.

Surmia Bungeja — *Catalpa Bungei* C. A. Mey, jest to czwarty gatunek białokwiatowej, pochodzący z Chin Północnych, skąd została do Europy przywieziona w 1877 roku. Gatunek ten odznacza się wybitnie od poprzednich, mniejszymi liśćmi i kwiatostanami, oraz uboższym kwitnieniem. Jest też dlatego mniej godnym polecenia jako drzewo ozdobne. Posiada jedną odmianę *C. Bungei* var. *heterophylla* C. A. Mey., o liściach z licznymi, małymi klapami.

O kwiatach blado różowych posiadamy dwie stosunkowo nowe surmie chińskie, a mianowicie:

Surmia Duclouxa — *Catalpa Duclouxii* Dode, o liściach znacznie mniejszych niż u poprzednich, pięcioklapowych, cienkich. Kwiatostany 5—15 kwiatawe, kwiaty około 3—4 cm średnicy, blado różowe, z ciemniejszymi plamkami w koronie. Do Europy została sprowadzoną w 1900 roku, a do Kór-

nika z Ogrodu Botanicznego w Kew w 1928 r. Dotąd jeszcze nie kwitła.

Surmia *Fargesa* — *Catalpa Fargesii* Bur. Bardzo zbliżona do *C. Duclouxii*, lecz liście posiada nieco dłuższe i tylko 3 klapowe lub jajowato wydłużone. Została sprowadzona razem z poprzednią z Chin. Do Ogrodów Kórnickich została nadesłana z Kew w 1928 roku. Jeszcze nie kwitła. Obie jednak zupełnie dobrze dotychczas zimy znosiły.

Wszystkie polecane surmie nadają się głównie jako drzewa pojedyncze (*solitary*), na duże trawniki w parkach, w pobliżu chodników, na tle większych drzew o ciemnej barwie ulistnienia, od których żywo zielone sylwetki surmji, doskonale odbijają. Szczególnie na tle drzew szpilkowych, jak świerki, jodły, sosna czarna i t. p. Lubią wystawę słoneczną, z pełnem oświetleniem, gdyż tylko wówczas kwitnienie jest bardzo obfite i ładne. Wymagają również wiele powietrza, ale nie lubią przeciągów, szczególnie w lecie, kiedy są ulistnione, łatwo przez wiatry bywają łamane. Doskonalemi też są, jak to na wstępie wspomniałem, do obsadzania szerokich

ulic, placów i skwerów, jako drzewa alejowe. Glebę lubią pożywną, przepuszczalną, w miarę wilgotną. Rosną też jednak dobrze i w ubogiej glebie piaszczystej, spodem wilgotnej, jaką posiadają Ogrody Kórnickie. Przycinanie gałęzi i odmładzanie, znoszą doskonale. Zabieg ten jest bardzo pożądanym do formowania gęstych koron, gdyż z natury budują je luźno oraz potrzebują co kilka lat małego odmładzania, dla wzmożenia piękniejszego kwitnienia. Mnożą się bardzo łatwo przez siew w inspektach, lub skrzynkach w szklarniach, wczesną wiosną. Po wzejściu przepikować rzadko do zimnej skrzyni inspektowej lub na ciepły rozsadnik, gdzie do jesieni, przy należytej pielęgnacji, wyrosną do 25—40 cm i mogą być w następnym roku przesadzone do szkółki. Po 3—4 latach w szkółce dają już odpowiednio silne drzewka do wysadzania na miejsce. Odmiany mnoży się przez szczepienie na podkładkach *C. ovata* lub *C. speciosa*.

Drewno surmii jest bardzo trwałe w wodzie i ziemi. W Ameryce używane też bywa do budowy różnych urządzeń wodnych.

Perukowiec — *Cotinus Coggygia* Scop.

(Syn. *Rhus cotinus* Linn.).

Krzew ten spotkać możemy dość często w naszych starych parkach przy dworach. Odznacza on się dużymi, licznymi i pięknie puszystymi, czerwonej barwy kwiatostanami, które go prawie całkowicie od lipca okrywają, nadając rzadko spotykany u roślin wygląd i efekt, mający istotnie wiele podobieństwa do pióropuszków lub peruk.

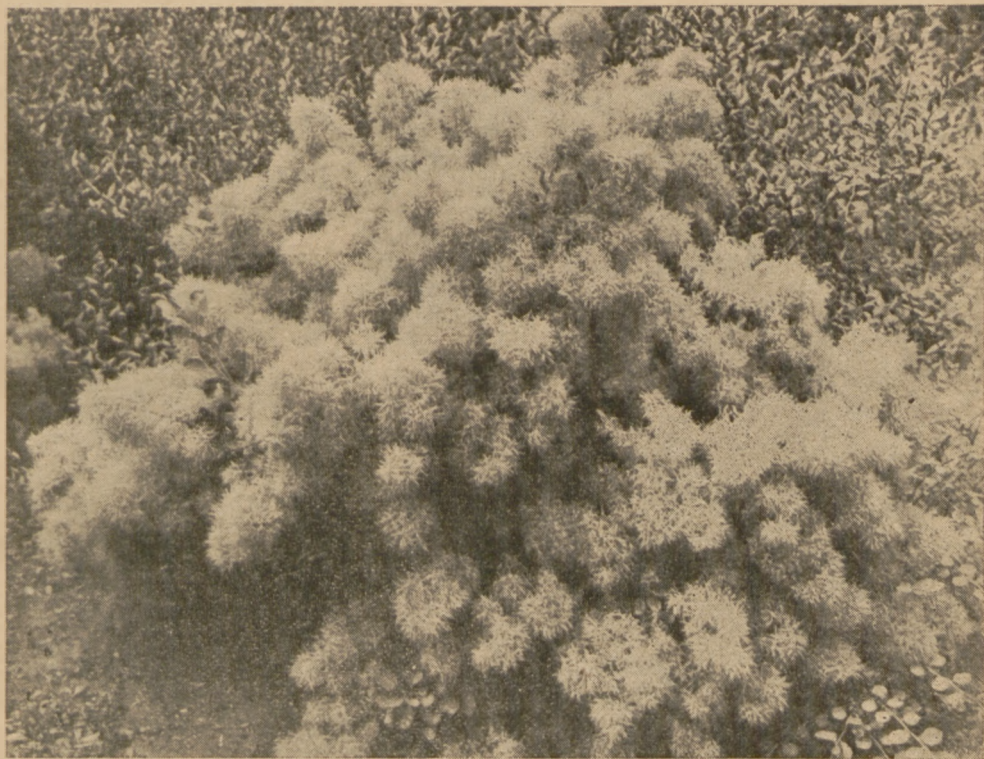
Krzew ten występuje w dzikim stanie w Europie Południowej, na Kaukazie, w Himalajach i Chinach. Do hodowli ogrodowej został sprowadzony już w r. 1656. Krzew ten dorasta do wysokości 5 m. Rozgałęzia się szeroko od samej szyjki korzeniowej. Rzadko tworzy małe drzewka o paru pniach. Pędy i liście posiada zupełnie gładkie. Drewno bar-

wy szafranowo żółtej. Liście całobrzegie, owalne, 3—8 cm duże, ułożone na pędach gęsto, skrętolegle, o ogonkach 1—4 cm długich. Kwiaty bardzo drobne, około 3 mm średnicy, polygamiczne, zebrane w duże, gęsto rozgałęzione kwiatostany, składające się oprócz kwiatów także z płonnych, owłosionych szypulek kwiatowych. Ukazują się w końcu czerwca lub początkach lipca. One to nadają w czasie kwitnienia i długo po przekwitnieniu, ten specyficznie niesamowity, lecz zarazem piękny wygląd. Szczególnie piękna jest odmiana o liściach fioletowo purpurowych *C. coggygia* var. *purpureus* Rehd. Zabarwienie u tej odmiany występuje szczególnie intensywnie wiosną i trwa do po-

łowy lipca, a pod jesień nieco zielenieje, pozostaje jednak odcień brązowy.

Perukowiec zasługuje w całej pełni na przywrócenie mu wśród wybrańców naszych ogrodów należycie honorowego

Rośnie dobrze w każdej glebie, woli jednak gleby ciepłe, przepuszczalne, jednak dostatecznie wilgotne. Lubi dużo światła i tylko w pełni słońca kwitnie obficie. Mnoży się przez siew nasion

Młody, 4-letni krzew Perukowca. — *Rhus cotinus*.

Fot. A. Wróblewski, 1 VII. 1936

miejsca. Może on być użyty do tworzenia na małych trawnikach soliterów, albo małych, krzewowatych skupień, złożonych i z innych gatunków krzewów, harmonizujących barwami kwiatów jak n. *Buddleia Davidii magnifica*, *B. alternifolia*, *Tamarix*, *Elsholtzia* i t. p.

sprowadzanych, gdyż u nas rzadko je zawiązuje, a odmiany przez odkłady lub szczepienie w szklarni na korzeniach typowego gatunku. Na mrozy jest całkowicie wytrzymały.

W roku bieżącym kwitnienie było nadzwyczajnie obfite, jak to przedstawia nasza fotografia.

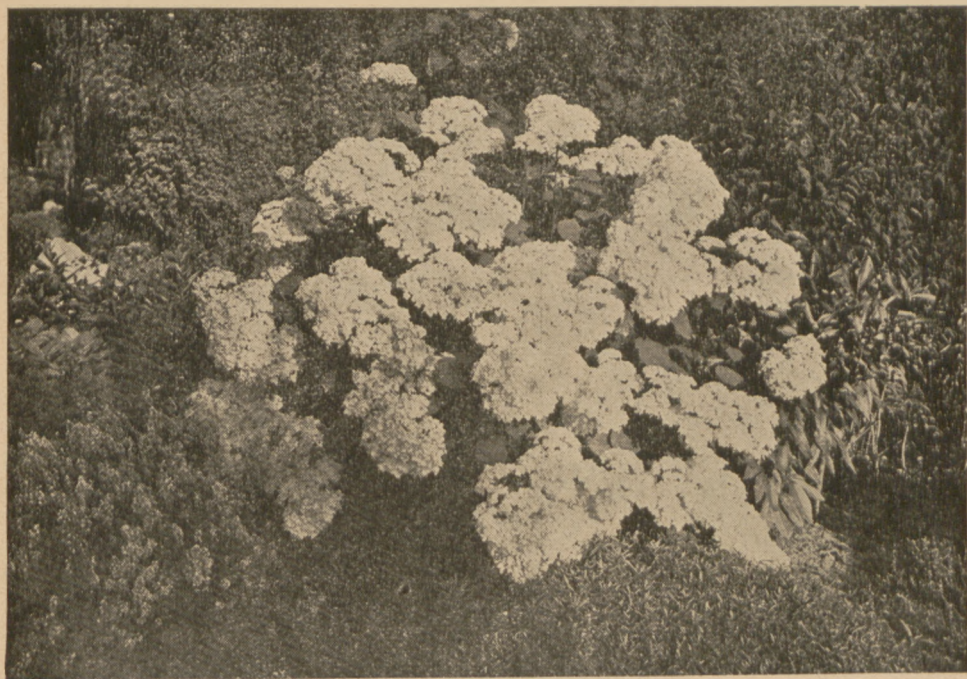
Hortensja krzewiasta — *Hydrangea arborescens grandiflora*

Rodzaj hortensji należy do rodziny skalnicowatych *saxifragaceae*, obejmuje około 35 gatunków, występujących w Ameryce, i Azji. Wiele z nich ma znaczenie jedynie dendrologiczne lub

botaniczne, niektóre są znane jako rośliny szklarniowe. Nieliczne z nich posiadają jednak ogromne walory zdobnicze z powodu swych kwiatów, a także zupełnej wytrzymałości w gruncie. Do

takich właśnie należy hortensja krzewiasta *Hydrangea arborescens grandiflora* Rehd., pochodząca z Ameryki Północnej, sprowadzona do Europy w formie typowej w roku 1736, w odmianie wielkokwiatowej, znalezionej w dzikim stanie w Ohio w Ameryce Półn. około

Vanhouttei, *Deutzia* i t. p. lub też małych grup na trawnikach, albo wreszcie do tworzenia dużych rabat kwiatowych w domieszcze z bylinami. Lubi gleby wilgotne, próchniczne, znosi też dobrze półcień. W słońcu kwitnie jednak bardziej obficie.

Hortensja krzewiasta. — *Hydrangea arborescens* gr. fl.

Fot. A. Wróblewski, 2 VII. 1936

roku 1900. Jest to krzew około 2 m wysoki, przy corocznem przycinaniu około 1 m, o pędach gładkich lub nieco w młodości owłosionych. Liście posiada naprzeciwległe, owalne, piłkowane. Kwiaty tylko płonne, czteropłatkowe, zebrane w duże kwiatostany na szczytach pędów tegorocznych, barwy czerwono białej. Zakwita w końcu czerwca. Kwiaty utrzymują się do końca sierpnia, potem zielenieją. Stanowi przez długi okres ozdobę ogrodów.

Nadaje się doskonale do tworzenia skupin z innymi kwiatowymi krzewami, jak np. z tawułami *Spiraea arguta* i *Sp.*

Do ładnego i obfitego kwitnienia wymaga hortensja corocznego przycinania pędów, przyczem wycina się wszystkie stare pędy, jakie w poprzednim roku kwitły, a pozostawia jedynie najmniejsze młode, przycinając je na wysokości około 50 cm.

Mnoży się jedynie przez sadzonki lub rozrywanie starszych krzewów. Jestto krzew, jakiego nie powinno braknąć w żadnym ogrodzie.

Nie ustępują jej w dekoracyjności hortensja bukietowa *Hydrangea paniculata grandiflora* z Japonii, o kwiatach białych, i *Hydrangea Sargentii* z Chin,

o kwiatach blado niebieskich. Ta ostatnia jest nieco delikatna i wymaga za-

bezpieczenia na zimę. Jest jednak niezmiernie piękną rośliną.

Lawenda — *Lavandula*

Niewiele gatunków roślin kwiatowych może się poszczycić tak długą i trwałą przyjaźnią z człowiekiem i jego kulturą, jak lawenda, o której znajdujemy wiadomości w najstarszych pismach. Jak nazwa łacińska, pochodząca od słowa „*lavare*” dowodzi, służyła ona już w starożytnych czasach do nadawania zapachów przy myciu i kąpieli. — A i obecnie jest ona jeszcze ulubioną rośliną aromatyczną, używaną do wyrobu olejków i znanych wód pachnących, a niemniej także jako mały krzew ozdobny. Szczególnie wysoko cenioną jest lawenda przez Anglików, Francu-

zów, Hiszpanów i Włochów, gdzie też niema najmniejszego ogrodu, w którymby tej rośliny nie sadzono. W Polsce, sądząc ze starych druków i herbarzy, była ona bardziej znaną i rozpowszechnioną, niż obecnie. A szkoda, bo pomijając jej cenne wartości lekarskie i higieniczne, — posiada ona bardzo duże wartości zdobnicze, jako naprawdę piękny, niski krzew kwiatowy, zimozielony i jako taki zasługuje w całej pełni na większe rozpowszechnienie w naszych ogrodach. Tembardziej, że wymagania jej są małe, wytrzymałość na niskie temperatury duża, a coroczne

Lawenda, krzew 8-letni. — *Lavandula spica*.

obfite kwitnienie w końcu czerwca do połowy lipca wynagradza wszelkie zabiegi stokrotnie.

Lawenda — *Lavandula* należy do rodziny *wargowatych*, *Labiatae*. Ojczyzną jej jest Basen Śródziemnomorski, gdzie występuje ona w około 20 gatunkach, z których tylko lawenda prawdziwa *Lavandula spica* L. jest najbardziej rozpowszechnioną. Tworzy ona około 50 cm wysokości krzewiny o pędach kutnerowatych i liściach gęsto naprzeciwlegle ułożonych, wąskich lancetowatych, 3—5 cm długich, spodem kutnerowatych, z brzegami do spodu zawiniętymi. Kwiaty małe, około 8 mm długie, zebrane w kwiatostan kłosowy na szczycie pędów, barwy lawendowo niebieskiej. W hodowli powstały odmiany o kwiatach białych lub znacznie większych niż u gatunku typowego.

Lawenda nadaje się doskonale na małe, niestrzyżone żywopłotki przy chodni-

kach ogrodowych, lub do tworzenia barwnych plam na rabatach kwiatowych tak zwanych „angielskich”, albo też wreszcie do alpinarium. Lubi glebę ciepłą, przepuszczalną, raczej suchą niż wilgotną i pełnię światła słonecznego, gdyż tylko wtedy kwitnie z roku na rok coraz bardziej obficie. Mnoży się przez nasiona lub sadzonki zielone, dokonywane w czasie lata w szklarni lub inspektach.

Résumé:

In this article some of the less common or rare species of trees and shrubs, suitable for growing in parks, and which flowered abundantly in the Kórnik Gardens in July, 1936, have been described. Of trees, seven species of *Catalpa* are mentioned; and of shrubs: *Cotinus coggygria*, tree species of *Hydrangea*, and *Lavandula*.

A. WRÓBLEWSKI

Drzewa i krzewy, które kwitły w ogrodach Kórnickich w sierpniu b. r.

(*Trees and Shrubs that Flowered in August*)

W notatce niniejszej pragniemy podać rzadsze gatunki drzew i krzewów, które w tym roku kwitły w Ogrodach Kórnickich w końcu lipca i w sierpniu. Podajemy je z tą myślą, że mało jest roślin drzewiastych, które o tej porze kwitną i mogą ozdobić ogród.

Buddleia Davidii magnifica Rehd., *B. Davidii nanhoensis* Rehd., *B. japonica* Hemsl., *B. stenostachya* Rehd. et Wils. Wszystkie gatunki i odmiany pochodzą z Chin. Szczególnie pięknymi są dwie pierwsze, o długich kwiatostanach niebieskich lub fioletowych, długo kwitnących. *Calycanthus occidentalis* Hook. et Arn., krzew amerykański, o kwiatach czerwono ceglanych, z zapachem octo-

wym. Kwitnie od maja do późnej jesieni. Posiada ładne liście. *Ceanothus americanus* L., mały, ładny krzew amerykański, o białych kwiatostanach. *Clematis* — powojnik. Z rodzaju tego kwitną *Cl. Flammula* L., gatunek europejski, o białych, luźnych, pachnących kwiatach, *Cl. glauca* Willd., o kwiatach żółtych, z Azji wschodniej, *Cl. Gouriana* Roxb. i *Cl. grata* Wall. z Himalaj, o kwiatach białych, *Cl. orientalis* L., Azja Mała kwiaty żółte, *Cl. Rehderiana* Craib., z Chin, o kwiatach kremowo żółtych, mile pachnących, *Cl. serratifolia* Rehd., z Korei, o kwiatach żółtych, *Cl. tangutica* Korsh., z Mongolii i Chin, o bardzo ładnych, żółtych, dzwonkowatych kwia-

tach i puszystych nasiennikach. *Clerodendron trichotomum* Tbg., z Chin i Japonii, o białych, licznych kwiatach i niebieskich jesienią owocach, *Clethra acuminata* chx. i *C. aulnifolia* L., obie z Ameryki Półn., o białych, ładnych kwiatach w małych kłosowatych kwiatostanach. *Fuchsia gracilis* Ldl., z Peru, o drobnych, bardzo licznych amarantowych kwiatach. Bardzo wrażliwa — wymaga na zimę dobrego okrycia ziemi. *Hibiscus syriacus* L., z Chin, o kwiatach lejkowatych, w różnych barwach. *Hydrangea paniculata grandiflora* Sieb., z Japonii, o kwiatach białych z odcieniem różowym, *H. Sargentiana* Rehd. i *H. villosa* Rehd. z Chin, o bardzo ładnych liściach i blado niebieskich, pięknych kwiatach. Wymagają na zimę okrycia. *Hypericum aureum* Bastr., *Hyp. densiflorum* Pursh., *Hyp. lobocarpum* Gatt., wszystkie trzy amerykańskie, o ładnych, żółtych kwiatach; *Hyp. calycinum* L., Azja Mała, *Hyp. Hookerianum* Wight. et Arn. i *Hyp. patulum* Tbg., wszystkie z Azji, o kwiatach również żółtych, bardzo ładnych. Szczególnie pięknymi są *Hyp. aureum* i *Hyp. Hookerianum*. *Indigofera Kirilowii* Max., mały krzew motylkowy, z Korei, o amarantowo-fioletowych kwiatach. *Kerria japonica* DC. i jej odmiany pełna i pstroliśna. *Koelreuteria paniculata* Laxm., ładne drzewo chińskie, o liściach podwójnie pierzastych i żółtych

kwiatach w dużych kwiatostanach. *Lonicera Giralddii* Rehd., o kwiatach żółtych, *L. Henryi* Hemsl., o kwiatach różowych *L. japonica Halliana* Nichol., o kwiatach kremowo żółtych, pachnących. Wszystkie trzy z Azji wschodniej, o liściach ciemno zielonych, wijące się. *L. sempervirens* L., zimozielony, wijący się krzew, o kwiatach czerwonych. *Leycesteria formosa* Wall., mały krzew chiński, o białych kwiatach i wiśniowych przykwiatkach. Wrażliwy. *Olearia Haastii* Hook., ładny, zimozielony krzew nowozelandzki, o białych kwiatach. *Polygonum Aubertii* L. Henryi, z Chin i *P. baldschuanicum*, z Bucharii. *Potentilla fruticosa* L., ładny krzew z rodziny różowatych, o kwiatach białych, kremowych i żółtych. *Robinia coloradensis* Dode., różowa, *R. Hartwigii* Koehne., różowa *R. hispida* L., różowa, *R. pseudoacacia semperflorens* Carr., biała, i *R. viscosa* Vent., różowa. Wszystkie te grochowniki pochodzą z Ameryki i wszystkie kwitną po raz drugi.

Résumé:

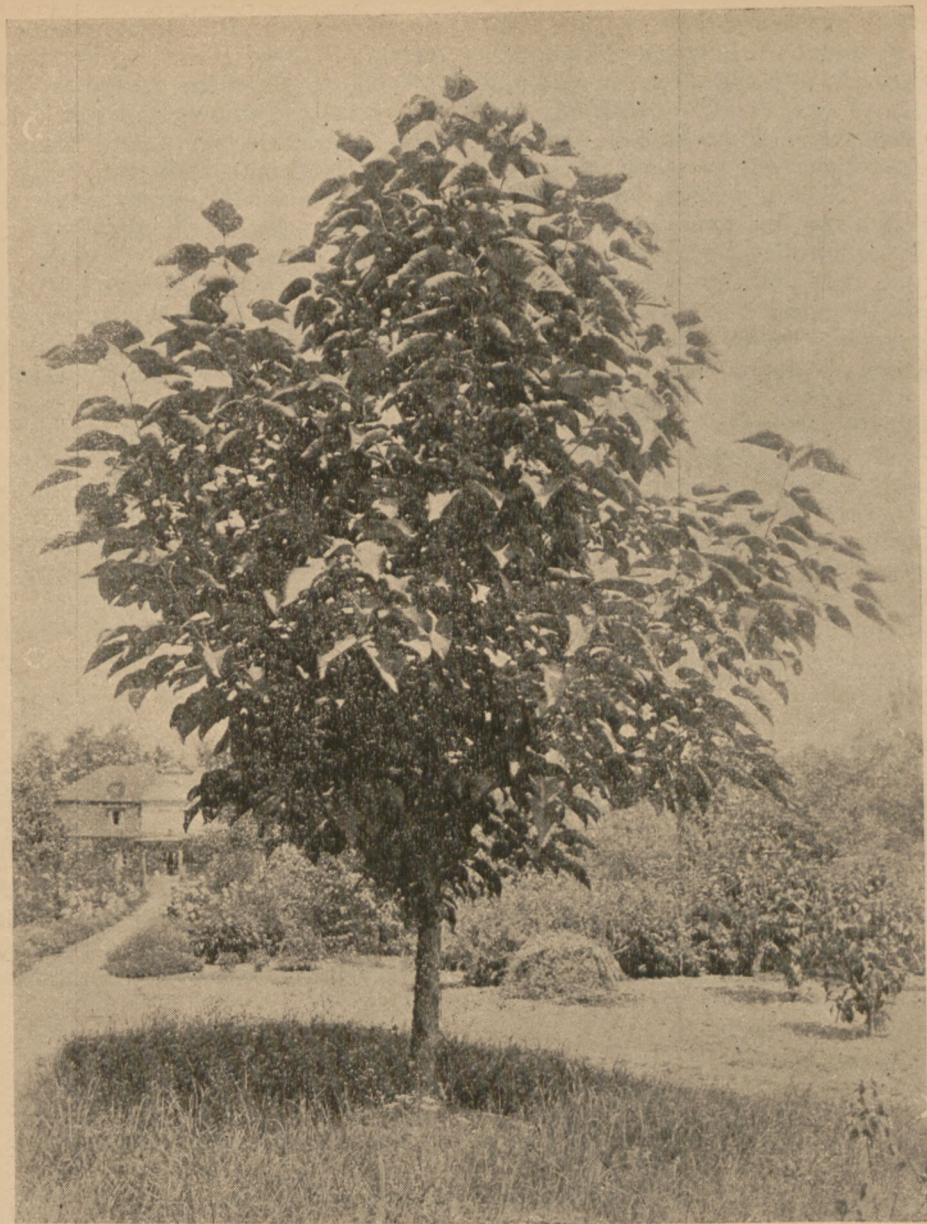
Here are enumerated such species as flowered in August, 1936, in the Kórnik Gardens, and which deserve to be cultivated more extensively in gardens throughout Poland, both on account of their relatively abundant flowering and of their inurement to low temperatures.

A. WRÓBLEWSKI

O czterech pięknych i rzadkich topolach (Four Rare and Beautiful Poplars)

W strefie umiarkowanej północnej, a więc i w Polsce, do najszybciej rosnących i osiagających w krótkim czasie najwyższy wzrost, należą z drzew liściastych bez wątpienia topole. Topola przy swoim szybkim wzroście, łatwości mnożenia i stosunkowo małych wyma-

ganiach glebowych oraz wytrzymałości na mrozy, — może oddawać w ogrodach bardzo cenne usługi. Szczególnie duże znaczenie mogą mieć topole w łagodzeniu ujemnych wpływów i działań klimatycznych, przy zastosowaniu jako drzew kulisowych, ochronnych przed

Fot. A. Wróblewski

Populus lasiocarpa — Kórnik 1936

silnymi wiatrami, zarówno dla sadów owocowych, plantacji wrażliwszych roślin, jak i osiedli ludzkich w okolicach bezleśnych. Nie mniejsze jednak wartości posiadają też, stosunkowo liczne

gatunki topoli, odznaczające się wieloma cechami estetycznymi, jako drzewa parkowe lub alejowe.

Rodzaj ten obejmuje około 50-ciu wybitnych gatunków botanicznych, kilka-

naście odmian morfologicznych lub geograficznych, oraz sporą ilość mieszańców spontanicznych lub hodowlanych. Rozsiedlenie topoli obejmuje Europę oraz strefy umiarkowane Afryki, Ameryki północnej i Azji. Z tej znacznej ilości gatunków, odmian i mieszańców, których w Ogrodach Kórnickich posiadamy skolekcjonowanych około 80-ciu gatunków, pragnę w niniejszym artykule przedstawić cztery z nich najpiękniejsze, a mianowicie: *Populus lasiocarpa*, *P. Wilsonii*, *P. koreana* i *P. Simonii fastigiata*. Wszystkie cztery nie odznaczają się nadzwyczajnie bujnym wzrostem, ale posiadają tak wiele pięknych i zdobniczo wartościowych cech, że powinny się znaleźć w każdym ogrodzie ozdobnym.

Populus lasiocarpa Oliv. — Topola owłosiona. Drzewo średniej wielkości o koronie szeroko stożkowej lub nawet okrągłej. W ojczyźnie swej, w Chinach dorasta do 20 m wysokości. Pędy bardzo grube, lekko kantowate, szczególnie wyraźnie widać trzy listwy u podstawy ogonków liściowych, całe lato kutnerem pokryte, szaro zielone, o kreskowatych, różnej długości przetłinkach. Gałęzie dwuletnie gładkie, nagie, oliwkowo zielone. Pączki duże, nieco lepkie, zielone z czerwonym zabarwieniem. Liście, szczególnie na młodych drzewach, bardzo duże, 20—40 cm długie i 15—30 cm szerokie, głęboko sercowate, jajowate, o końcu wybitnie wyciągniętym. Blaszka wierzchem ciemno zielona, gładka, matowa, główne nerwy o zabarwieniu purpurowym, spodem jasno zielona o siatce nerwów silnie wystającej nad powierzchnię i gęsto kutnerowato owłosionej, krawędzie miernie karbowane, z gruczołkami na szczytach karbów. Ogonyk liściowe 16—18 cm długie, bardzo grube, szczególnie zgrubiałe przy nasadzie blaszki, okrągłe o zabarwieniu czerwonym, pokryte kutnerem. Baze kwiatowe bardzo grube, 6 do 10 cm długie, w dół zagięte. Wilson wspomina, że trafiają się okazy o kotkach słupkowych, na których też wy-

stępują pojedyncze kwiaty pręcikowe. Taki właśnie okaz był ilustrowany w *Botanical Magazin* tab. 8625 w roku 1915. Taki okaz istnieje w Polsce, a mianowicie w Parku Stryjskim we Lwowie, z którego otrzymałem latem 1936 r. nasiona, które doskonale poschodziły.

Piękne to drzewo zostało opisane na podstawie okazów zielnikowych, przez Olivera w 1890 roku. Do hodowli ogrodowej zostało jednak wprowadzone dopiero w 1903 roku, przez znane szkółki J. H. Veitch w Anglii, którym nadesłał parę młodych siewek Dr. E. H. Wilson z Chin. Występuje ona w Chinach w zachodniej części prowincji Hupeh i wschodniej części prowincji Szechuan, na wysokości od 1300 m do 2300 m nad poziom morza. Jest ona tam w lasach wilgotnych pospolitym drzewem.

Najstarszy okaz topoli owłosionej, rosnący w Ogrodach Kórnickich pochodzi ze szczepienia z okazu sprowadzonego do Fredrowa 1923 r. z Niemiec. Został zaszczerpiiony na *Populus candicans* wiosną 1925 roku. Ma on zatem obecnie 12-ty rok życia. Wysokość jego wynosi 6,25 m, a średnica pnia na wysokości 50-ciu cm nad ziemią, 14 cm. Jest to okaz o kwiatach wyłącznie pręcikowych, które już od 3 lat corocznie w coraz większej ilości się pojawiają. Rośnie ona na glebie piaszczysto próchnicznej, o podglebiu mułowatym, wilgotnym i zimnym. Okazała się 1929 roku w czasie ostrej zimy zupełnie wytrzymałą. Rośnie bardzo bujnie i zdrowo. Należy do najbardziej efektownych drzew wielkolistnych w Ogrodach Kórnickich. Jedynie tylko *Paulownia* wzgl. młode okazy *Catalpy* przewyższają ją wielkością swoich liści.

Ujemną stroną tej topoli jest trudność mnożenia. Mnoży się bowiem jedynie przez szczepienie na podkładkach *Populus candicans*, *P. angulata* a także i *P. koreana*. Na własnych korzeniach, zarówno z nasion jak i z odkładów, rośnie bardzo słabo i jest niszczone przez owady, drążące pień

Fot. A. Wróblewski

Populus Wilsonii — Kórnik 1936

w szyjce korzeniowej. Okazy ze szczytów mają bardzo dużą wartość zdobniczą, jako drzewa soliterowe. Szczególnie jest ładną, kiedy już rozrośnie się bardziej, jak np. przedstawia fotografia.

Populus Wilsonii Schneid. — Topola Wilsona. Drzewo w ojczyźnie swej około 25 m wysokie, o koronie szeroko piramidalnej, zwartej. Pędy bardzo grube, okrągłe, nagie i gładkie, o korze oliwkowo zielonej, później szar-

ro zielonej. Pączki duże, buławkowate, o łuskach pokrytych lepką wydzieliną. Liście duże, sercowate, tępo zakończone, normalne 20—25 cm długie i 15 do 20 cm szerokie, po obu stronach nagie i gładkie; blaszka liściowa wierzchem niebieskawo zielona, matowa, spodem białawo szaro zielona; krawędź liścia karbowana, karby zakończone jasno zielonym gruczołkiem i odwinęte ku górnej powierzchni blaszki. Ogonki liściowe 16—18 cm długie, prostopadłe do blaszki liściowej spłaszczone, a szczególnie silnie po nasadzie blaszki, zupełnie nagie o zabarwieniu czerwonym. Kwiatostany znane dotąd jedynie żeńskie, które mierzą 7—15 cm, kwiaty pojedyncze na krótkich szypułkach. Puszki owocowe owalne, prawie gładkie.

Topola ta została znalezioną po raz pierwszy 20 maja 1907 r. przez dr. E. H. Wilsona w Chinach w prowincji Hupeh, a w 1910 także w prowincji Szechuan. W obu tych prowincjach występuje bardzo rzadko, na wysokości między 1300—3300 m. Dr. E. H. Wilson pisze w *Plantae Wilsonianae*: „Jest to rzadkie drzewo w prowincjach Hupeh i Szechuan, gdzie rośnie w lesistych okolicach, a szczególnie w pobliżu wód płynących. W lasach jest drzewem o koronach piramidalnych, długich i wiotkich gałęziach, gęsto ulistnionych; na otwartych miejscach tworzy korony o pokroju mniej lub więcej kolumnowym, o pędach krótkich, grubych, ku górze wzniesionych. Wybitnie niebieskawo-zielone liście uderzająco piękne”.

Dwa najstarsze okazy topoli Wilsona, rosnące w Ogrodach Kórnickich, pochodzą ze szczepienia, z okazji, jaki sprowadziłem do Fredrowa w 1923 roku ze szkółek A. H. Hessego w Weener. Zostały one zaszczerpione na nieukorzenionych podkładkach-sadzonkach *Populus candicans*, wiosną 1925. Mają zatem obecnie 12-ty rok. Na miejscu obecnego wzrostu w Ogrodach Kórnickich zostały posadzone w 1928 roku wiosną. Rosną w glebie piaszczysto próchnicznej, wilgotnej, o spodzie mułowatym, zim-

nym. Rosną bardzo zdrowo, bujnie i ładnie. Okaz jaki przedstawia fotografia, mierzy obecnie 7,65 m wysokości i na wysokości 50 cm nad ziemią 19 cm średnicy grubości pnia. Jest to jedno z najbardziej efektownych drzew ozdobnych w Ogrodach Kórnickich

Pod względem zdobniczym, biorąc pod uwagę siłę wzrostu, pokrój korony, piękne liście, a również zupełną wytrzymałość na mrozy, jej zdrowotność, a wreszcie małe wymagania glebowe, — posiada topola Wilsona bardzo duże wartości. Szczególnie nadaje się jako drzewo soliterowe na trawniki, ale może też być użytą jako drzewo alejowe w parkach.

Mnoży się łatwo przez szczepienie. Doświadczenia nad podkładkami dla niej, czynione w Kórniku, wykazały, że najlepiej zrasta się i rośnie na *P. candicans* i *P. angulata*. Bardzo słabo zrastała się i w ciągu lata ginęła na *P. koreana* i *P. robusta*. Mnożona na własnych korzeniach przez odkłady, rośnie bardzo słabo. Przez sadzonki nie przyjmuje się zupełnie, a przynajmniej w gruncie.

Populus koreana Rehder. — T o p o l a k o r e a ŋ s k a. Drzewo wyniosłe, dorastające w swej ojczyźnie do 25 m, o koronie szeroko stożkowatej, luźno ugałęzionej. Pędy jednoroczne okrągłe lub kantowate, nagie, w młodości silnie lepką wydzieliną pokryte, później gładkie, jasno zielone; pędy dwuletnie szaro popielate. Pączki bardzo wydłużone, nagie, okryte lepką, balsamiczną wydzieliną, zielone. Liście jajowate lub eliptyczne, niektóre słabo sercowate, przeważnie jednak dołem okrągłe, w szczycie ostro zakończone; blaszki po obu stronach nagie; wierzchem matowo zielone, spodem pięknie srebrzysto białe, krawędzie gęsto, ostro piłkowane, ząbki gruczołkowate; na normalnych długo-pędach, wymiary blaszek mają: 7 do 15 cm długości i 4,5—8,5 cm szerokości. Ogonki liściowe krótkie, rynienkowate, 0,8—1,2 cm długie, wierzchem czerwono-

Fot. A. Wróblewski Pop. Simonii var. fastigiata — Kórnik 1936

no zabarwione. Kwiaty i owoce dotąd nieznane i nie opisane.

Ta piękna topola została znalezioną przez dr. E. H. Wilsona w Korei 24 lipca 1917 roku. Występuje ona tam w o-

kolicach górzystych, na znacznej wysokości, nad potokami. Opisaną została dopiero w 1922 roku przez wybitnego i znanego dendrologa Alfreda Rehdera, w *Journal of the Arnold Arboretum*.

Pierwsze żywe okazy nadesłał dr. E. H. Wilson do Arboretum Arnolda w Bostonie w 1922 roku z Korei. Ogrody Kórnickie otrzymały ją z Ogrodu Botanicznego w Kew wiosną 1927 roku, jako sadzonki nieukorzenione. Największe okazy z tych sadzonek, jakie posiadamy, mierzą obecnie 14,35 m wysokości.

Obok bardzo pięknych liści i ładnego pokroju korony, — posiada ten gatunek drzewa niezmiernie cenne właściwości w bardzo wczesnym wiosną rozwijaniu liści, które normalnie o 10—12 dni zazieleniają się wcześniej niż inne jakiegokolwiek drzewa liściaste. To też topola ta powinna znaleźć duże zastosowanie w każdym większym parku lub plantacji miejskiej, a tym bardziej, że wydziela ona wiosną a także i w czasie lata po deszczu bardzo wiele balsamicznego zapachu. Nada się do tworzenia grup z mniejszymi drzewami lub krzewami kwiatowymi, lub barwnolistnymi, n. p. leszczyną czerwonolistną. W Kórniku rośnie dobrze w ziemi piaszczysto próchnicznej, wilgotnej. Mnoży się bardzo łatwo przez sadzonki zdrewniałe wiosną w gruncie. Ponieważ korony buduje stosunkowo luźne, rzadkie, wskazanem jest przy formowaniu jej w szkółce, również parokrotnie po posadzeniu na stałe miejsce, dość krótkie przycinanie gałęzi, celem należytego przyczenia korony.

Populus Simonii fastigiata Schneid.
— Topola Simona kolumnowa. Drzewo średniej wielkości, o koronie kolumnowej stosunkowo szerokiej, gęsto ugałęzionej, lecz wiotkiej i luźnej, co nadaje jej większą wartość zdobniczą, niż posiadają pokrewne jej budową *P. italica*, *P. berolinensis* i *P. Booleana*, o ugałęzieniu sztywnym i zbyt zwartym. Jednoroczne pędy kantowate, w młodości zabarwione karminowo, później oliwkowo zielone. Dwuletnie okrągłe, popielate. Pączki liściowe małe, strzałkowate, ostre, nagie, pokryte lepką wydzieliną. Liście na pędach normalnego przyrostu odwrotnie jajowate, u nasady klinowato zbierzyste, u szczy-

tu ostro zakończone, w górnych częściach o krawędziach nieregularnie, drobno karbowanych, gruczołkowatych; blaszki liściowe po obu stronach nagie, gładkie, błyszczące, na górnej stronie ciemno zielone, na spodniej srebrzysto szare; 7—9 cm długie i 5—7 cm szerokie. Ogonki liściowe rynienkowate, 2 do 2,5 cm długie, nagie, gładkie, na wierzchniej stronie pięknie karminowo zabarwione. Ponieważ drzewka w Ogrodach Kórnickich są jeszcze stosunkowo młode i dotąd nie kwitły, więc też nie mogę dać opisu ich kwiatów. Prawdopodobą one podobne lub jednakowe, do tych organów u typowej *Populus Simonii*.

Ta prawdziwie piękna odmiana topoli została znaleziona w 1907 roku w Chinach przez F. N. Meyera i przez niego, za pośrednictwem Departamentu Rolnictwa Stanów Zjednoczonych Ameryki, została w postaci sadzonek do Stanów Zjednoczonych Ameryki wprowadzona. Opisał ją bardzo krótką diagnozą C. K. Schneider w *Plantae Wilsonianae* w 1916 roku. Z Arboretum Arnolda została przesłana do Europy. Ogrody Kórnickie otrzymały ją w postaci sadzonek nieukorzenionych, wiosną 1927 roku, z Ogrodu Botanicznego w Kew. Pierwsze przyjęte okazy zostały posadzone na stałe miejsca w parku, wiosną 1928 roku, jako 1-roczone drzewka. Mierzą one obecnie przy końcu 10-go roku życia, najmniejszy z nich 9,65 m a najwyższy 12,15 m wysokości, czyli o przeciętnym rocznym przyroście około 1 metra. Jest to zatem przyrost, biorąc jeszcze pod uwagę gęste ugałęzienie, bardzo silny. Różni się ona od gatunku typowego, nie tylko pokrojem budowy korony, ale również i nieco odmiennymi liśćmi, których szerokość blaszki liściowej jest przesunięta ku szczytowi. Mają zatem kształt odwrotnie jajowaty.

Odmiana ta posiada bardzo duże wartości zdobnicze, jako drzewo soliterowe na trawniki, lub do tworzenia małych grup w połączeniu z innymi o mniej-

szym wroście drzewami, jak n. p. jarzębinami pierzastymi, *Cotoneastrami* większymi, niektórymi wierzbami itp. Wyniosłe i szlachetnej budowy sylwetki tych topoli dają wiele miłych kontrastów w krajobrazie parkowym. Poza tym jest ona nieocenionym drzewem alejowym, oraz do tworzenia szybkorośnących osłon dla sadów, szkółek i plantacji. Mamy w Ogrodach Kórnickich taki szpaler, posadzony w jesieni 1932 roku, na długości około 300 m, drzewkami z sadzonkowania wiosną 1930 roku, a więc mające obecnie 6 lat życia. Szpaler ten posadzony został w odległości co 3 m drzewo od drzewa, na przemian *P. Simonii* i *P. Simonii fastigiata*. Jest on obecnie zupełnie zrośnięty i tworzy jeden gęsty, na 6—8 m wysoki wał roślinny, dający zaporę przed silnymi wiatrami.

Dobrze rośnie w ziemiach piaszczystych, dobrych żytnich, umiarkowanie wilgotnych, w dobrej kulturze i czystości utrzymanych. W zadarnieniu rosną słabiej, a w glebach silnie wilgotnych chorują i wtedy łatwo też przemarzają, gdy normalnie są zupełnie na mrozy niewrażliwe. Obserwacje poczynione w Kórniku wykazują, żeby sadzić ją

wyłącznie w stanie możliwie młodym, najwyżej jako drzewka 3-letnie. Starsze okazy przyjmują się przeważnie źle. Następnie sadzić, co zresztą dotyczy i wszystkich innych gatunków topoli, wyłącznie wiosną. Topola ta mnoży się zupełnie łatwo z sadzonek zdrewniałych, wiosną w gruncie.

Wśród paruset sadzonek w 1934 roku w Ogrodach Kórnickich, wyrosła jedna jako spontaniczny mutant pączkowy, pstrolistny, o poplamieniu kremowo-białym lub białym. Dalsze rozmnażanie pokazuje, czy ta nabyta cecha da się utrzymać i czy będzie mieć jakieś wartości zdobnicze.

R é s u m é :

The Kórnik Gardens possess a very large collection of poplars (some 80 species and varietas). The author describes the four species he considers to be the most ornamental of these and to possess considerable decorative value for parks, namely: *Populus koreana*, *P. lasiocarpa*, *P. Simonii fastigiata* and *P. Wilsonii*. All these grow at Kórnik and are distinguished by their robust, health and inurement to low temperatures.

